

Fryshusets remissyttrande angående SOU 2018:85

2019-05-15

Referens: Ju2018/05295/L5

Justitiedepartementet 103 33 Stockholm

Slopad straffrabatt för unga myndiga

Inledning

Utredningen om hur den befintliga straffrabatten ska avskaffas lyfter fram olika perspektiv på tillvägagångssätt. Positivt är att utredningen utgår från barnkonventionen och belyser vikten av att ha kvar ett perspektiv där det finns vårdande insatser för unga under 18 år. Det finns dock en rad utmaningar med förslaget. Fryshusets har en lång erfarenhet av att arbeta med målgrupper som befinner sig i kriminalitet, eller i riskzon till att hamna i kriminella miljöer samt unga i gängkriminalitet och på väg ut ur gängkriminalitet. Utifrån vår erfarenhet, kunskap och expertis i ämnet samt remissens slutsatser avskriver Fryshuset utredningens förslag till lagändring. Vår starka rekommendation är därför att bibehålla den befintliga straffrabatten för unga.

Fryshuset avskriver utredningens förslag med anledning av följande:

Utredningen bygger på hur, inte om.

Denna utredning har som syfte att utreda *hur* en slopad straffrabatt kan genomföras, inte *om*. Vi menar att innan det kan tas ett beslut om *hur* behövs en djupare analys och utredning över huruvida straffrabatten ska slopas över huvud taget. Resultatet av utredningen blir att den inte fått bygga sina konkreta förslag på en egen analys.

Saknar empirisk och erfarenhetsbaserat stöd

Förslaget saknar stöd i forskning. Det finns varken stöd inom psykologiska, neurologiska eller kriminologiska forskning för lagförslaget. Tvärtom stöder forskning vårt nuvarande system. Förslaget saknar även stöd utifrån kunskapsbaserad praktisk erfarenhet. Förslagets verkar grunda sig på en reaktiv och ogenomtänkt politik som varken är förankrad i relevant forskning eller praktisk kunskap. Vi befarar att vi nu står inför det faktum att riksdagen riskerar fatta ett beslut som går emot befintlig kunskap samt som riskerar att drabba en stor andel av befolkning. Till största delen en befolkning som lagändringen inte är ämnad för.

Konsekvenser för en yngre målgrupp

Slopad straffrabatt är generell för unga mellan 18-21 år. Anledningen till slopad straffrabatt är dock för att man vill kunna ge längre och strängare straff till en liten grupp unga som begår väldigt grova brott, de som kan klassificeras in under organiserad brottslighet och gängkriminalitet. Man vill stävja att gängerna systematiskt använder straffrabatten för att utnyttja unga till att begå grova brott. Man vill även hindra att unga begår väldigt grova våldsbrott, som ger dem ett våldskapital, för att imponera på äldre kriminella och på så sätt snabbt ta sig upp i gånghierarkin. Problemet med förslaget är att det inte kommer att förändra gängens behov av utförare av grova våldsbrott. Gängen kommer således med stor sannolikhet fortsätta att rekrytera unga dock är vår stora oro att de kommer använda sig av

de under 18 år. Lagändringen riskerar således att indirekt att trycka ner det grövsta våldet och brottsligheten i ännu yngre åldrar.

Konsekvenser för en stor målgrupp

Förändringarna ska enligt direktiven avse påföljdsbestämningen för alla lagöverträdare som vid tiden för brottet ännu inte fyllt 21 år, inte bara för dem som begått den typ av brott som föranlett utredningen. Konsekvensen blir, om förslaget genomförs, en dramatisk skärpning av straffen för alla i de berörda ålderna, oavsett vilka brott de begått. Detta innebär att förslaget får väldigt stora konsekvenser, i värsta fall livsavgörande för en stor grupp som inte är det huvudsakliga målgruppen för lagändringen. 18-21 är den mest brottsaktiva åldern i våra liv. En tid då unga, främst killar begår en del brott och sedan slutar. De flesta enstaka brott och då av en annan typ av kriminalitet. Det kan handla om killar i gymnasieåldern som bråkar i fyllan och gör sig skyldiga till misshandel och skadegörelse. Det kan också handla om narkotikabrott av mindre allvarligt slag och stölder. Oavsett kommer de att träffas av den här straffskärpningen. Nils Öberg påpekar även att *det i utredningen föreslås att kravet på att det måste finnas särskilda skäl för att döma en person i den här åldersgruppen till fängelse tas bort. Man räknar också med att antalet häktningar av de unga kommer att öka.* Om unga nu kommer att hållas inlåsta längre tid, istället för i vissa fall bara få frivård som påföljd ökar vi dessutom risken för en försvårad återanpassning, för att fastna i en kriminell identitet och för att återfalla i brott.

Svårt med återanpassning i samhället

Syftet med straffreduceringen är att möjliggöra en återanpassning till samhället för en ung som begått brott. Fängelsetid får ofta en motsatt effekt. Detta i sin tur gör att lagförslaget är kontraproduktivt. Unga i ålder 18-21 är i sina formativa år och det är under denna tid som många formar sin identitet, hittar sina förebilder. Om identiteten skapas inom fängelset blir skadan på individen, och samhället, mycket större jämfört med en äldre person. De unga saknar referensramar och erfarenheter att falla tillbaka på. Effekten av institutionaliseringen blir också mer påtaglig och försvårar deras återvändo till samhället. Om dessa unga inte inkluderas i en straffrabatt finns risk att det som kunde varit en engångshändelse blir deras identitet och begynnelsen till en brottslig bana. Vi riskerar alltså att öka ungas kriminella bana och frånga det vårdande perspektiv som svensk kriminalvård bygger på. I media har flera kriminologer uttryckt oro över att detta lagförslag kommer drabba fler unga som den inte är ämnad för trots att solid svensk och nordisk forskning visar att ungdomar som döms till fängelse får svårare att upphöra med brott och får längre brottskarriärer.

Kostsamt och kortsiktigt

Förslaget är mycket kostsamt. Dryga 1, 1 miljard kronor per år! Fryshuset kan bara drömma om vad den summan skulle kunna göra för att skapa hopp där den verkligen behövs i våra mest utsatta områden. Hur vi skulle kunna arbeta med avhopp, där vi idag har ett hundratals intagna som vi möter i våra verksamheter och många som står på kö. Vi har en avhopparverksamhet där vi varje vecka tackar nej till individer som behöver hjälp för resurserna inte räcker till. Vi vet vad det kan betyda för en ung person precis i den miljö som regeringen vill riktad denna lagändring till att få möjlighet till en annan försörjning, en annan väg. Det är en summa som troligtvis hade fått mycket större positiva effekter om den hade använts för att arbeta med de unga i tid, redan när vi såg att de hade det kämpigt hemma eller i skolan. Förslaget är även kortsiktigt då det inte tar i hänsyn den ökade brottsligheten som troligtvis skulle bli effekten när fler

personer får fängelsestraff istället för andra mindre repressiva åtgärder. Kriminalvårdens GD varnar för att lagändringen skulle innebära att "vi krymper ytor som används för besök eller utbildning eller annat som vi behöver kunna göra för att bedriva ett effektivt återfallsförebyggande arbete, för att över huvud taget skapa plats" Detta skulle ytterligare påverka de intagnas förmåga till återanpassning och öka risken för återfall inte bara för de unga utan för de intagna generellt. Istället behöver vi se hur innehållet i en straffrabatt kan utvecklas för att motverka återfall och att möjliggöra en återetablering i samhället. Vi behöver utveckla kriminalvården för att möjliggöra att individer tar sig ur en kriminell livsstil. Kriminalvården behöver vara mer individanpassad med insatser, program, utslussningsmöjligheter/vårdkedjor. Dessutom behöver deras samverkansformer stärkas och utvecklas. Frivilligorganisationer som målgruppen känner förtroende till behöver få en större roll och tillgång till de intagna så att de kan börja arbeta med de intagna tidigt och ingjuta en känsla av sammanhang och tillhörighet i framtida positiva miljöer som skapar hopp och motivation för en långsiktig förändring hos de intagna. På så vis kan civilsamhället ta vid när de kommer ut och ska etablera en identitet bortom den kriminella. För detta ska vara möjligt behövs bland annat en ökning av statsbidraget som idag är väldigt begränsat och har varit det samma i flera år.

Utifrån överstående punkter avskriver Fryshuset förslaget om slopad straffrabatt.